

Grzegorz Teresiński

Ocena działania broni hukowej jako „niebezpiecznego środka obezwładniającego”

Evaluation of an acoustic gun as a "dangerous disabling agent"

Z Katedry i Zakładu Medycyny Sądowej AM w Lublinie
Kierownik: prof. dr hab. R. Mądro

Potencjalne niebezpieczeństwo broni gazowej jest wynikiem przede wszystkim ciśnienia gazów prochowych. Podobne skutki może mieć zatem również użycie amunicji akustycznej (alarmowej), która często ma nawet wzmocniony ładunek miotający w porównaniu z amunicją gazową. Niewłaściwe użycie broni gazowej i hukowej może być więc przyczyną zgonu w przypadku strzału z przyłożenia w okolicę głowy lub szyi. Zdaniem części prawników, fakt ten jest wystarczającą podstawą do uznania pistoletów gazowych za „niebezpieczne przedmioty” lub „niebezpieczne środki obezwładniające” w rozumieniu art. 159 i 280 kodeksu karnego. W pracy przedstawiono przypadek udaremnienia usiłowania zabójstwa przy pomocy pistoletu hukowego (sprawca usiłował przystawić lufę do skroni ofiary, lecz pistolet został odtrącony i strzał padł w powietrze). Wyniki eksperymentu przeprowadzonego na zwłokach dowiodły, iż użycie dowodowej broni i amunicji mogło przy strzale z przyłożenia spowodować co najwyżej osmalenie skóry. Usiłowanie zabójstwa można było zatem uznać za nieudolne. Stopień niebezpieczeństwa użycia broni obezwładniającej musi być więc oceniany zawsze jednostkowo w odniesieniu do konkretnego typu broni i amunicji.

Potential dangers of gas weapons result mostly from the pressure of powder gases. Similar effects may be caused by acoustic (alarm) ammunition in which the propellant charge is often amplified (compared to gas ammunition). Thus improper use of gas or acoustic weapons may result in death in direct shots to the head or neck regions. Some lawyers suggest that this fact is sufficient to treat the gas guns as the "dangerous objects" or "dangerous disabling agents" within the meaning of art. 159 and 280 p c. The paper presents a case of preventing an attempted murder with an acoustic gun (the perpetrator attempted to put the barrel to the victim's temple, however the gun was pushed away and fired into the air). The results of an experiment on cadavers showed that the evidential gun and ammunition could have only singed the skin after the contact discharge so the attempted murder might have been treated as an inefficient one. The degree of danger concerning the use of disabling guns should be always evaluated in relation to a particular type of gun and ammunition.

Słowa kluczowe: broń obezwładniająca, broń gazowa, broń hukowa, niebezpieczny przedmiot, usiłowanie zabójstwa, usiłowanie nieudolne

Key words: disabling weapon, gas weapon, acoustic gun, dangerous object, attempted murder, inefficient attempt

WSTĘP

Z doświadczenia sądowo-lekarskiego powszechnie wiadomo, iż niewłaściwe użycie broni gazowej może być przyczyną zgonu w przypadku strzału z przyłożenia w okolicę skroni lub karku (3, 9, 15), klatki piersiowej (5, 8, 9, 14) oraz szyi (9, 10, 15, 16, 18). Podobne skutki obserwowano również w przypadkach postrzałów przy użyciu amunicji alarmowej, zwanej także hukowa lub akustyczną (5, 8, 9, 14, 16), która często ma nawet wzmocniony ładunek miotający w porównaniu z amunicją gazową (9). Opisywane przypadki dotyczyły przy tym zarówno nieszczęśliwych wypadków (14, 15, 16, 18), jak i samobójstw (2, 3, 8, 15, 16) oraz zabójstw (15). Możliwość powstania śmiertelnych obrażeń głowy i szyi w wyniku postrzału z broni gazowej lub alarmowej potwierdzono również eksperymentalnie (5, 9, 10, 17).

Zdaniem części prawników, fakty te są wystarczającą podstawą do uznania pistoletów gazowych i alarmowych za „niebezpieczne przedmioty” lub „niebezpieczne środki obezwładniające” w rozumieniu art. 159, 280 i 345 kodeksu karnego (4). Potencjalne niebezpieczeństwo tej broni jest wynikiem przede wszystkim ciśnienia gazów prochowych (3, 9). Typowy pistolet gazowy lub hukowy może zatem spowodować zagrożenia dla zdrowia a nawet życia ofiary jedynie w przypadku niezgodnego z przepisami użycia tej broni, np. przy oddaniu strzału z przyłożenia (9), zwłaszcza w okolicy narządów wrażliwych na działanie tego rodzaju urazów.

OPIS PRZYPADKU

Do komisariatu policji zgłosił się A. K., który twierdził, iż przed chwilą usiłował zabić swojego brata B. Po zatrzymaniu podejrzanego znaleziono przy nim pistolet produkcji polskiej o nazwie „Marko” kal. 6 mm, model RK-95 (ryc. 1) z załadowanym magazynkiem z siedmioma nabojami akustycznymi, a ponadto 51 sztuk amunicji hukowej bocznego zapłonu. Podczas oględzin miejsca zdarzenia nie ujawniono żadnych śladów użycia broni palnej.

A. K. zeznał (przesłuchiwany w charakterze podejrzanego), iż chwycił lewą ręką brata B. za włosy, drugą ręką wyciągnął pistolet hukowy i przyłożył go do skroni brata z zamiarem pozbawienia go życia, ale trzeci brat M. odciągnął jego rękę od głowy B. i strzał padł w powietrze. Podejrzany oddał następnie drugi strzał z odległości ok. 0,5 m w kierunku twarzy B., który złapał się rękami za

twarz i upadł na podłogę. Podejrzany oddał jeszcze 2-3 strzały „w powietrze” i wyszedł z mieszkania, po czym sam powiadomił policję. Zeznania podejrzanego potwierdzili jego dwaj bracia oraz matka.

Podejrzany oświadczył, iż nigdy nie leczył się psychiatrycznie. Podczas następnego przesłuchania nadal utrzymywał, że chciał pozbawić brata życia. Podczas kolejnego przesłuchania nie przyznał się jednak do zarzutu usiłowania zabójstwa, a zmianę zeznań motywował problemami rodzinnymi.

Pokrzywdzony B. następnego dnia po zdarzeniu został zbadany przez chirurga, który stwierdził „nieregularne, liczne, głębokie otarcia naskórka na całym czole i lewym policzku, bolesny obrzęk i zasinienie powiek oka lewego i policzka lewego poniżej oka”. Badany podał w wywiadzie, iż poprzedniego dnia był bity pięściami i kolbą od pistoletu oraz był kopany. Biegły przyjął, iż wymienione wyżej obrażenia mogły powstać w czasie i w okolicznościach podanych przez badanego, nie spowodowały rozstroju zdrowia lub naruszenia czynności narządu ciała na okres dłuższy niż siedem dni, lecz (w odpowiedzi na konkretne pytanie prokuratury) sposób działania sprawcy narażał pokrzywdzonego na bezpośrednie niebezpieczeństwo wystąpienia skutków o jakich mowa w art. 156 §1 kk lub art. 157 §1 kk.

Biegły nie rozpatrywał w ogóle hipotezy powstania obrażeń twarzy w wyniku strzału z broni palnej (hukowej), ponieważ pokrzywdzony nie podał w wywiadzie takiego działania sprawcy, a wersji takiej nie przekazano także w uzasadnieniu postanowienia o powołaniu biegłego. Badający prawdopodobnie nie poszukiwał zatem śladów działania wysokiej temperatury (także na włosach) i osmalenia na twarzy pokrzywdzonego.

Badanie kryminalistyczne dowodowej broni nie wykazało śladów przeróbek lub napraw wykonywanych sposobem samodzielnym. Konstrukcja pistoletu pozwalała na odpalanie jedynie naboju alarmowego bocznego zapłonu. W przewodzie kanału gazowego stwierdzono osmaliny powystrzałowe (bez możliwości ustalenia czasu oddania ostatniego strzału). W trakcie badania wykonano próbne strzały (w ustawione prostopadle kartki kartonu technicznego i tektury falistej grubości ok. 3 mm) w celu oceny sprawności broni i amunicji oraz zdolności rażenia strumienia gazów. Wszystkie naboje odpaliły w sposób prawidłowy, a średnia głośność strzałów wynosiła ok. 100 dB. Przebiecie kartonu technicznego uzyskiwano tylko w przypadkach strzałów z przyłożenia, a przy strzałach z odległości do 10 cm obserwowano zaledwie wgniecenie kartek, zaś przy strzałach z większej odległości na powierzchni kartki osadzały się jedynie spalone cząstki prochu. Strzały z przyłożenia w tekturę powodowały uszkodzenie tylko jej wierzchniej warstwy.

W tej sytuacji, na zlecenie Prokuratury, w Zakładzie Medycyny Sądowej w Lublinie przeprowadzono eksperyment z udziałem prokuratora i biegłego z zakresu balistyki. Z dowodowego pistoletu przy użyciu dowodowej amunicji oddano po kilka strzałów w okolicę skroniowe, boczne powierzchnie szyi i przednio-przyśrodkowe powierzchnie ud (na wysokości przebiegu pęczków naczyńniowych) dwóch denatów (nagły zgon „sercowy” oraz uraz klatki piersiowej bez obrażeń głowy). Strzały oddano z przyłożenia z silnym dociśnięciem lufy pistoletu do powierzchni skóry. Stwierdzono skręcenie i nadtopienie końców włosów oraz powstawanie obrączkowatych osmaleń skóry, a w miejscu odpowiadającym

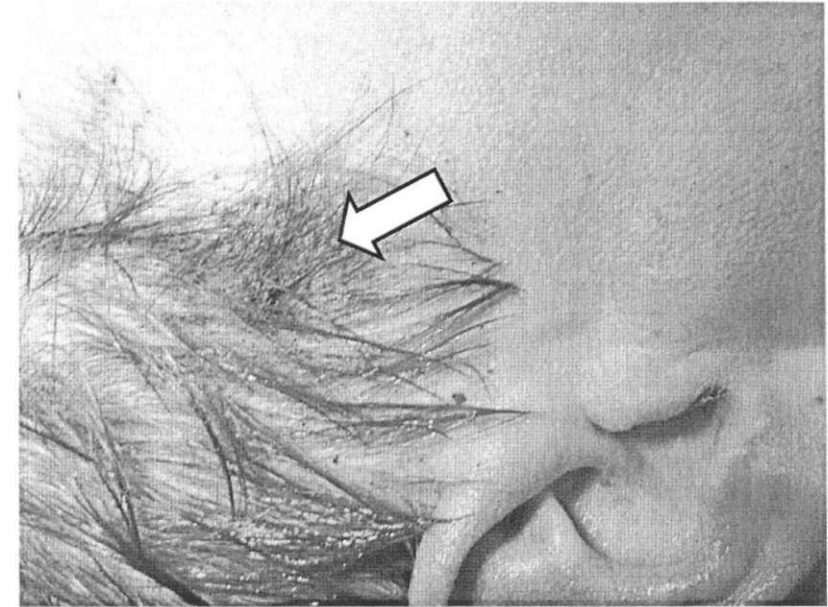
wylotowi lufy skupisko niecałkowicie spalonych drobin prochu (ryc. 2 i 4). Zabrudzenia te nie wbiły się jednak w powierzchnię skóry i można je było następnie zmyć (ryc. 5) bez pozostawienia jakiegokolwiek śladu na skórze (nawet ewidentnego otarcia naskórka). Po rozpreparowaniu tkanek miękkich nie stwierdzono również obrażeń w zakresie tkanki podskórnej, mięśni skroniowych i ich powięzi oraz czaszki (ryc. 3), a w zakresie szyi i ud także w obrębie pęczków naczyniowych.

W wydanej na podstawie wyników eksperymentu opinii wykluczono możliwość spowodowania śmierci Bogusława K. w wyniku strzału z dowodowej broni alarmowej przyłożonej do okolicy skroniowej. Możliwość spowodowania poważniejszych obrażeń (mogących powodować naruszenie czynności narządu ciała na okres dłuższy od siedmiu dni) dopuszczano jedynie w przypadku oddania strzału bezpośrednio w okolicę ujścia zewnętrznego przewodu słuchowego (możliwość urazu hiperbarycznego błony bębenkowej) lub z bezpośredniego pobliża w kierunku oczodołu (1, 11) przy otwartych powiekach (możliwość termicznego i mechanicznego działania gazów prochowych wylatujących z lufy pistoletu hukowego na wrażliwy narząd jakim jest gałka oczna).

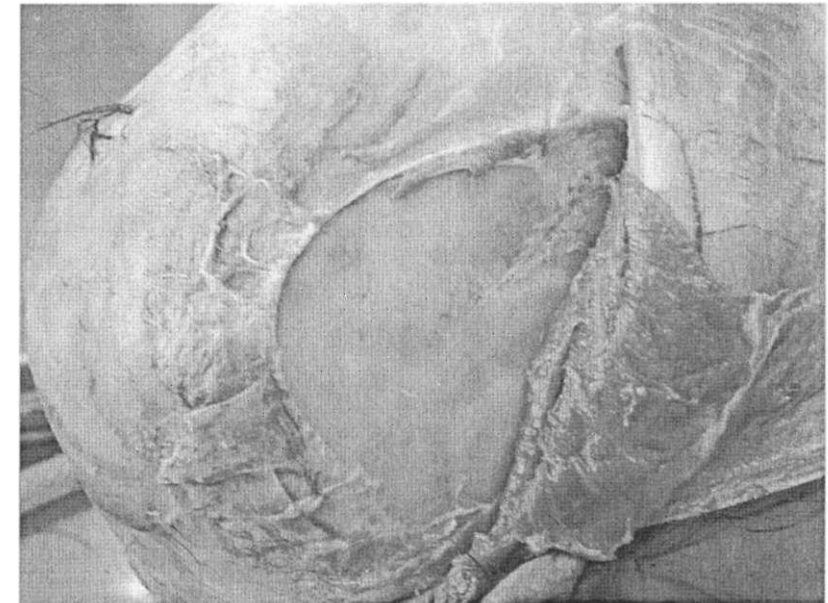

Ryc. 1. Pistolet hukowy „Marko” kal. 6 mm, model RK-95 wraz z zasobnikiem na amunicję i nabojem alarmowym.

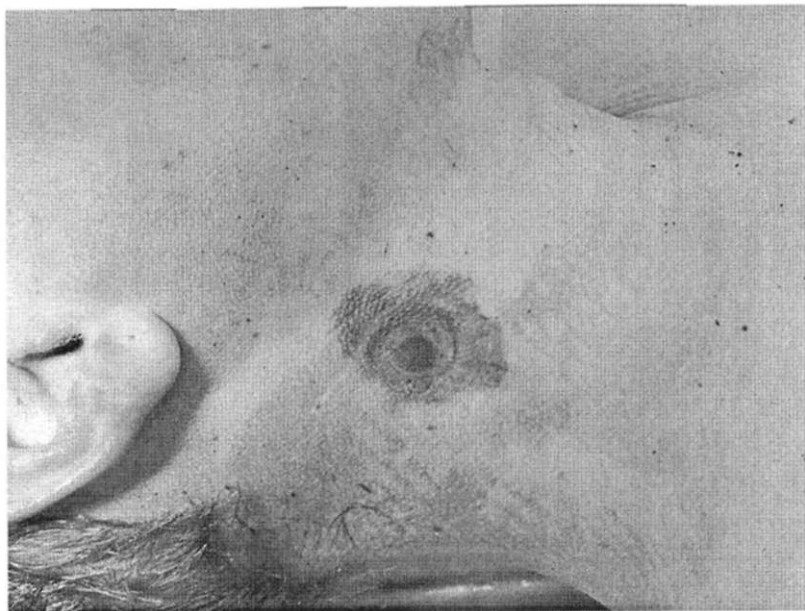
Fig. 1. The acoustic gun "Marko", caliber 6mm, model RK-95 with an ammunition magazine and alarm cartridge.

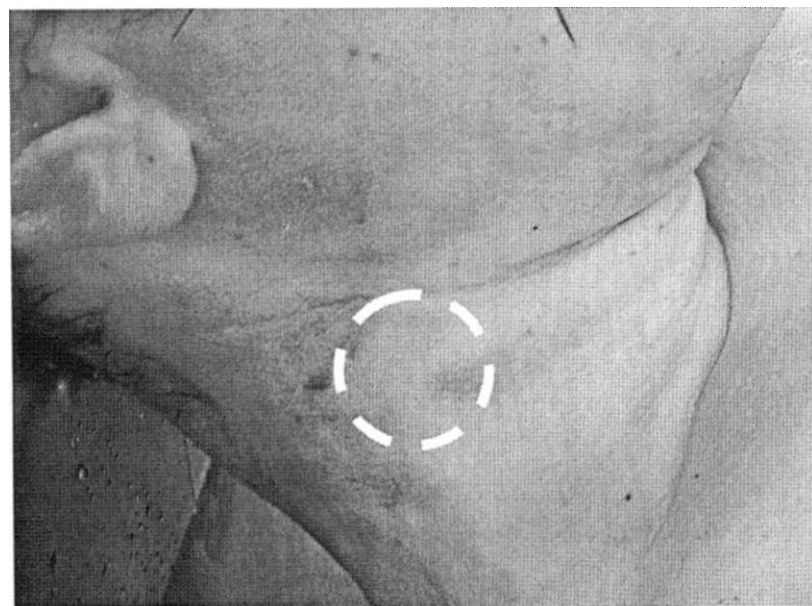
Ryc. 2. Osmalenie skóry skroni przy strzale z przyłożenia z dowodowego pistoletu.
Fig. 2. The singed skin of the temple after a contact discharge from the evidential gun.

Ryc. 3. Brak uszkodzeń czaszki po strzale z przyłożenia z dowodowego pistoletu.
Fig. 3. Lack of skull injuries after a contact discharge from the evidential gun.

Ryc. 4. Osmalenie skóry szyi po strzale z przyłożenia z dowodowego pistoletu.
Fig. 4. The singed neck skin after a contact discharge from the evidential gun.

Ryc. 5. Brak obrażeń po zmyciu osmaleń z fotografii 4.
Fig. 5. No injuries after cleaning the singed skin presented in fig. 4.

DYSKUSJA

Kodeks karny przewiduje odpowiedzialność także za samo usiłowanie popełnienia przestępstwa, mimo iż nie dochodzi do popełnienia czynu zabronionego, lecz sprawca bezpośrednio zmierza swoim zachowaniem do jego dokonania (art. 13 §1 kk). Jeżeli jednak sprawca czyniąc to nie uświadamia sobie, że dokonanie czynu jest niemożliwe ze względu na brak przedmiotu nadającego się do popełnienia na nim czynu zabronionego lub ze względu na użycie środka nie nadającego się do popełnienia czynu zabronionego (art. 13 § 2 kk), to sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary, a nawet odstąpić od jej wymierzenia (art. 14 §2 kk).

Z ocenianym przypadkiem pośrednio łączy się pośrednio także ocena innej kwestii, tj. zasadności uznania broni gazowej lub akustycznej za „niebezpieczny przedmiot” w rozumieniu art. 159, 280 §2¹ i 345 §3 kk (20). Te rodzaje broni nie są bowiem zaliczane do broni palnej (4, 6, 7, 10, 13), ponieważ nie są zdadne do rażenia na „znaczną odległość” i nie są przystosowane (bez odpowiednich przeróbek) do miotania typowych pocisków², a jednocześnie ich zgodne z przepisami użycie³ nie powoduje niebezpieczeństwa dla życia lub zdrowia człowieka (4, 10, 13). Broń gazowa i alarmowa może jednak zostać uznana za „niebezpieczny przedmiot” w konkretnej sytuacji (4, 12, 13), gdy sprawca czynu świadomie posłuży się nią nieprawidłowo, wykorzystując szczególne właściwości tej broni (przystawiając ją we „wrażliwe okolice ciała”), przez co stwarza niebezpieczeństwo powstania ciężkich obrażeń lub nawet zgonu ofiary.

Oceniany przypadek jest pouczający, ponieważ dowodzi, iż sam sposób użycia broni obeszwałniającej nie jest wystarczającym warunkiem do uznania jej za „niebezpieczny przedmiot”, lecz w każdym przypadku należy jeszcze ustalić właściwości i zdolność rażenia konkretnego egzemplarza. O niebezpieczności przedmiotu nie może bowiem decydować subiektywne odczucie pokrzywdzonego lub sprawcy, względnie przesłanki statystyczne, lecz kryterium obiektywne (4, 12, 13, 20). Stopień niebezpieczeństwa użycia broni obeszwałniającej musi być więc oceniany zawsze jednostkowo (kiedy jest to możliwe), zarówno w odniesieniu do konkretnego typu broni i amunicji, jak i konkretnego sposobu użycia przez sprawcę.

PIŚMIENNICTWO:

1. Ayers K.M., Stahl V.C, Stahl C.J.: Experimental injuries of the eye caused by a tear gas pen gun loaded with ortho-chlorobenzalmononitrile. J. Forensic Sci. 1972, 17, 547-554, - 2. Babakhanian R.V., Katkov I.D., Korzhewskaia V.F., Samoilova T.M.: Dwa sluczaja samoubijstwa wystrielami iz gazowego oruzija,

¹ W tym artykule jest mowa również o „niebezpiecznym środku obeszwałniająącym”.

² Za które nie można uznać ciśnienia gazów prochowych.

³ Tj. z odległości powyżej 1 m (0,5 m w przypadku ręcznego miotacza gazu) i w kierunku tułowia a nie głowy.

Sud. Med. Ekspert. 1993, 36(4), 41-42, - 3. Betz P., Peschel O., Eisenmenger [w:] Suizidale SchuBbeibringung - Lokalisation und Besonderheiten, Arch. Kriminol. 1994, 193, 65-71, - 4. Czekaj M.: Glosa do wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 21 maja 1996 r., sygn. II AKA 129/96. Prok. Prawo 1997, nr 3, 87-94, - 5. Geertinger P., Voigt J., Ober die Gefährlichkeit des absoluten NahschuBes aus Gaspistoleten. Archiv fur Kriminologie, 1981, 168, 171-175, - 6. Hanausek T.: Aktualne problemy dotyczące pojęcia broni palnej w polskiej teorii kryminalistyki. Przegląd Sądowy 1992, nr 4, 59, -7. Hołyst B.: Kryminalistyka, Wyd. Prawnicze PWN, Warszawa 2000, - 8. Jacob B., Huckenbeck W., Daldrup T. et al.: Suicides by starter's pistols and air guns. Am. J. Forensic Med. Pathol. 1990, 11, 285-290, -9. Kasprzak J.: Broń obezwładniająca. Wyd. Żelazo, Mińsk Mazowiecki 1991, -10. Klepacki K.: Doświadczalna ocena biologicznych skutków działania broni gazowej w aspekcie sądowo-lekarskim. praca doktorska, Akademia Medyczna w Warszawie 1992.

11. Levine R.A., Stahl C.J.: Eye injury caused by tear gas weapons. Am. J. Ophthalmology 1968, 65, 497-508, -12. Lisowski A.: Niebezpieczne narzędzia w prawie karnym, Przegląd Sądowy 1993, nr 10, s. 41, -13. Łagodziński S.: Prawnokarne aspekty użycia gazu obezwładniającego w przestępstwie zaboru mienia. Prok. Prawo 1996, nr 11, 23-26, -14. Rothschild M.A., Karger M.A., Strauch H., Joachim H.: Fatal wounds to the thorax caused by gunshot from blank cartridges, Int. J. Legal Med. 1998, 111: 78-81, - 15. Rothschild M.A., Maxeiner H., Schneider V.: Cases of death caused by gas or warning firearms. Med. Law 1994, 13: 511-518, - 16. Rothschild M.A., Vendura K.: Fatal neck injuries caused by blank cartridges. Forensic Sci. Int. 1999, 101, 151-159, - 17. Sattler W., Wagner H.J., Tödliche Verletzungen durch projektillose Patronen. Kriminalistik 1986, 40, 485-486, -18. Stochaj M., Kordel K.: Śmiertelne w skutkach obrażenia postrzałowe z broni gazowej, Post. Med. Sąd. Krym. 1999, 5, 189-193, - 19. Taush D., Wagner H.J., Ober zwei tödliche Verletzungen mit Gas- und SchreckschuBwaffen. Kriminalistik, 1978, 32, 451-452, -20. Teresiński G., Mądro R.: Lekarskie aspekty narażenia na niebezpieczeństwo utraty zdrowia lub życia. I. Problem skutku potencjalnego w opiniowaniu sądowo-lekarskim. Arch. Med. Sąd. Krym. 2001, 51, 45-58.

Adres autora:

Katedra i Zakład Medycyny Sądowej
ul. Jaczewskiego 8
20-090 Lublin

Adam Gross

Zbrodnicze porażenia prądem elektrycznym

Homicide by electrocution - report of three cases and review

Z Katedry i Zakładu Medycyny Sądowej CM UJ w Krakowie
Kierownik: dr hab. med. F. Trela - Profesor UJ

Opisano trzy przypadki zbrodniczego porażenia prądem: 1) 48-letniej kobiety, której mąż przytknął wielokrotnie do twarzy i do szyi bolce wtyczki prądowej, połączonej kablem z siecią elektryczną, 2) dwóch mężczyzn, którzy zmarli po dotknięciu metalowej siatki ogrodzenia, skrytobójczo podłączanej przez kogoś do prądu z pobliskiego transformatora. Przedstawiono okoliczności tych zbrodni i wyniki badań pośmiertnych zwłok. W oparciu o przegląd piśmiennictwa scharakteryzowano sposoby używania prądu elektrycznego w celach zbrodniczych.

Three cases of homicidal electrocution were described: 1) of 48-year-old woman to whom, whilst asleep, her husband set an electric plug, connected to the household circuit (220 V, 60 Hz), several times, bilaterally to her face and to the neck, and 2) of two young men who died after touching a fence connected deliberately with a live cable set to an electric circuit. Circumstances of electrocution, autopsy findings are presented and homicides by electrocution are characterised based on the literature.

Słowa kluczowe: porażenie prądem, zabójstwo, *modus operandi*, znamiona prądowe,

Key words: electrocution, homicide, modus operandi, electric current marks

Zgony z powodu porażenia prądem elektrycznym są zwykle następstwem nieszczęśliwych wypadków mających miejsce w domu lub w pracy (1, 12, 20). Szczególnym zaś typem wypadkowych porażen są te, do których dochodzi podczas praktyk autoerotycznych z użyciem prądu elektrycznego (7, 10, 11). Samobójstwa przy użyciu prądu elektrycznego choć nie częste, są nierzadko opisywane w literaturze, a sposób pozbawiania się życia jest w większości tych przypadków podobny i *zwykle polega na podłączeniu odizolowanych przewodów elektrycznych do kończyn i włączeniu takiej instalacji do obwodu prądu (7).

Człowiek używa też energii elektrycznej również przeciwko innemu człowiekowi, albo do zadawania mu cierpień (tortury) bądź do pozbawiania go życia w majestacie prawa (krzesło elektryczne) lub w sposób zbrodniczy (21). Wraz z wprowadzeniem do użytku różnorodnych elektrycznych urządzeń paraliżują-